

як члена редколегії серійних наукових видань «Матеріали та дослідження з археології Східної України» (Луганськ), «Археологический альманах» (Донецьк; Сімферополь) та англійської версії журналу «Археологія» (Ukrainian Archaeology).

Згадаймо й шану ювіляра до своїх наставників у науці. В останні роки життя С.Н. Братченка Яків Петрович всіляко йому допомагав, а нещодавно разом з С.М. Санжаровим організував видання та перевидання його книжки «Левенцовская крепость. Памятник культуры бронзового века» (К., 2012).

Окремо варто зупинитися на громадській і публіцистичній діяльності Якова Петровича, який розробив «Кодекс етики професійного археолога» та ініціював його прийняття Вче-

ною радою ІА НАНУ. Послідовно та безкомпромісно він бореться з проявами псевдонауки в археології (див.: Псевдоархеологія на пострадянських просторах: неусвідомлена небезпека // Археологія. — 2011. — № 2. — С. 110—118). Ювіляр активно співпрацює зі Всеукраїнською громадською організацією «Спілка археологів України» як член її правління та голова Київського осередку. На міжнародній арені Я.П. Гершкович проявив себе участю у численних наукових симпозиумах. Стипендіат програми наукових обмінів ім. В. Фулбрайта (США) та Німецької служби наукових обмінів (DAAD, ФРН).

Щиро зичимо ювілярові міцного здоров'я й наснаги задля продуктивної праці на ниві української археології!

К.П. БУНЯТЯН, В.В. ОТРОЩЕНКО

ДО 60-РІЧЧЯ СЕРГІЯ ЖАНОВИЧА ПУСТОВАЛОВА

Сергій Жанович Пустовалов народився 10 серпня 1953 р. в м. Ростов-на-Дону (РФ) в родині гірничого інженера. В 1958 р. родина переїхала до м. Червоноград Львівської обл. Історичні пам'ятки Західної України, львівські музеї, архітектура вплинули на вибір життєвого шляху. По закінченні середньої школи в 1970 р. Сергій Пустовалов вступив на історичний факультет Ленінградського державного університету на кафедру археології. Під час навчання йому пощастило слухати лекції таких визначних вчених як М.І. Артамонов, Т.Д. Белановська, П.Й. Борисковський, І.Й. Гохман, Г.П. Григор'єв, М.П. Грязнов, Л.М. Гумільов, Р.Ф. Ітс, Л.С. Клейн, В.В. Мавродін, В.М. Массон, С.Б. Окунь, Б.Б. Піотровський, А.Д. Столяр, О.М. Щеглов та ін. Його першим науковим керівником був видатний теоретик археології Л.С. Клейн.

Уже в студентські роки С.Ж. Пустовалов обрав свій майбутній основний науковий на-

пряма — степову курганну археологію та катакомбну культуру (одну з найяскравіших в археології доби бронзи). Цій темі була присвячена і його дипломна робота. Під час навчання в університеті Сергій Пустовалов відвідував кафедру анатомії деревини Ленінградської лісотехнічної академії, де навчився визначати породи археологічної деревини.

По закінченні університету в 1975 р. С.Ж. Пустовалов переїхав до Києва та почав працювати в Інституті археології АН УРСР у відділі теорії та методики археології під керівництвом В.Ф. Генінга. Він брав участь у створенні першої в Україні комп'ютерної інформаційно-пошукової системи для поховальних пам'яток, працював над кандидатською дисертацією, присвяченою етнічній характеристиці катакомбних пам'яток України, яку успішно захистив у 1987 р. У 1992 р. він був переведений на посаду старшого наукового співробітника, а в 1994 р. отримав звання старшого наукового співробітника, а згодом — до-

цента. Від 1997 р. працює у відділі археології енеоліту—бронзової доби.

У 70-і—80-і рр. С.Ж. Пустовалов брав участь у роботі степових експедицій: Новочеркаській (1971—1974), новобудовних Више-Тарасівській (1975—1976), Херсонській (1977—1978), Запорізькій (1977—1987), Північно-Кримській (1978), Орджонікідзевській (1979), досліджував переважно великі кургани. Серед них такі гіганти як Молочанське святилище (8,0 м), Довга Могила біля Чортомлика (7,4 м), Тягунова Могила (7,0 м) та ін. Загалом С.Ж. Пустовалов провів понад 30 польових сезонів, керував і брав участь у розкопках близько 60 курганів. За плідну польову археологічну діяльність у 1985 р. був нагороджений бронзовою медаллю ВДНГ СРСР. Нагороджений також дипломом Керамологічного центру в Опішні за кращу наукову статтю з дослідження кераміки за 2009 р.

Серед польових відкриттів та об'єктів подальшого дослідження С.Ж. Пустовалова такі знахідки як одна з найдавніших одноосьових колісниць, храм типу зіккурат, обряд моделювання черепів у похованнях інгульської культури та ін. З моменту відкриття в 1991 р. на о. Байда (Мала Хортиця) Малохортицькою експедицією (керівник у 1991—1994 рр. В.Є. Іллінський, від 1995 р. — С.Ж. Пустовалов) він досліджує першу кам'яну фортецю катакомбної культури.

С.Ж. Пустовалов має широкі наукові інтереси. Серед його праць — роботи з етнічної, соціально-економічної, еколого-економічної, соціальної, демографічної, ідеологічної проб-

лематики культур доби бронзи, проблем поширення перших транспортних засобів, появи писемності, історії археології, викладання археологічних дисциплін, наукової творчості та біоритмів, методики розкопок, теорії археології, історії архітектури та охорони пам'яток. Діапазон його інтересів коливається від неоліту до середньовіччя та нового часу. Він автор понад 250 наукових робіт, опублікованих в українських і закордонних виданнях. Серед них дві особисті та три колективні монографії. Підсумком його п'ятнадцятирічної роботи стала фундаментальна монографія «Соціальний лад катакомбного суспільства Північного Причорномор'я» (2005). Висловлені С.Ж. Пустоваловим гіпотези неодноразово ставали предметом жвавих, а іноді гострих дискусій. Його наукові позиції підтримують такі провідні вчені-археологи як В.О. Дергачов, Л.С. Клейн, І.Ф. Ковальова, підтримували А.Л. Нечитайло, С.Н. Станко, Д.Я. Телегін, О.Г. Шапошнікова та ін.

У різні роки С.Ж. Пустовалов був прийнятий до лав наукових асоціацій сходознавців, індологів, тюркологів, Товариства археології та антропології. Від 1991 р. він плідно співпрацює з Українським товариством охорони пам'яток історії та культури, завдяки якому провадить розкопки на о. Байда.

С.Ж. Пустовалов провадить велику викладацьку діяльність. Від 1994 р. він працює доцентом в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», від 2002 р. — у Київському національному університеті культури і мистецтва. За ці роки ним розроблено 14 навчальних курсів, з-поміж них «Давня Європа та Близькій Схід. Індоевропейці та їхні сусіди в давнину», «Соціокультурний розвиток людства», «Соціокультурні процеси на теренах України за доби бронзи», «Методи культурологічних досліджень», «Археологія України» тощо. Сергій Жанович користується повагою викладачів і студентів. За викладацьку діяльність має подяку від керівництва НАУКМА. Кілька його учнів захистили кандидатські дисертації.

С.Ж. Пустовалов з 18-и років пише вірші, декілька з яких опубліковані: «Трон Людовізі», «Кургани», «Д.Я. Телегіну», «Печерський вальс», «На могилі Б.М. Мозолевського» та ін.

С.Ж. Пустовалов одружений, має двох синів.

Колеги та студентство зичать Сергію Жановичу творчого натхнення та численних відкриттів на археологічній ниві.

В.І. КЛОЧКО